

Список використаних джерел та літератури:

1. Тинченко Я. Лицарі Зимових походів. 1919-1922 рр. Київ: Темпора, 2017. 760 с.
2. *Вісти ВУЦВК*. Харків, 1925. № 206. 10 вересня. С. 6
3. *Волинський пролетарий*. Житомир, 1922. № 406. 14 листопада. С. 1.
4. *Волинський пролетарий*. Житомир, 1922. № 427. 8 грудня. С. 2.
5. *Волинський пролетарий*. Житомир, 1922. № 428. 9 грудня. С. 2.
6. *Волинський пролетарий*. Житомир, 1922. № 429. 10 грудня. С. 1-2.
7. *Волинський пролетарий*. Житомир, 1922. № 431. 13 грудня. С. 1-2.
8. *Селянська біднота*. Житомир, 1923. №271. 17 квітня. С. 3
9. *Красное знамя*. Чернігов, 1924. №294. 23 грудня. С. 2
10. *Красная армия*. Київ, 1923. №598. 23 березня. С. 1

Ігор Власюк,

к. і. н., доцент кафедри всесвітньої історії
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Володимир Прокудін,

здобувач I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
історичного факультету
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ РАДЯНСЬКОЮ ВЛАДОЮ ТА СЕЛЯНСТВОМ В УКРАЇНІ В РОКИ НЕПУ (1921-1928 РР.)

Дослідження проблеми відносин між радянською владою та селянством в Україні в роки НЕПу (1921-1928 рр.) насамперед має достатню джерельну базу, представлену як в архівних документах, так і в періодиці 1920-х рр.

У нашому дослідженні використано окремі документи Державного архіву Житомирської області: ф. р. 12 (при аналізі діяльності комітетів незаможних селян у Волинській губернії в роки НЕПу) [1; 2], ф. р. 28 (вивчення політичного становища Волинської губернії у 1924 р., участі різних груп селян у перевиборах 1925 р.) [3]. Загалом необхідно зазначити, що інформація у названих документах Державного архіву Житомирської області потребує критичного аналізу, розуміння сутності аграрної політики правлячої партії більшовиків. Інформація в них показує ідеологічний вплив органів радянської влади на селян, негативне ставлення до заможної групи селян.

Для аналізу проблеми дослідження залучено також окремі номери газети «Радянська Волинь» названого періоду [4].

У роботу включено також важливу інформацію про протестні настрої селян окремих регіонів в Україні, що міститься у збірнику «Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918-1939. Документы и материалы. В 4-х т. / Т. 2. 1923-1929 (М.: РОССПЭН, 2000) [5].

У сучасній українській історіографії при вивченні досвіду НЕПу найбільшу увагу приділено його впровадженню, прорахункам і нереалізованим можливостям, політиці радянської влади у сфері земельних відносин та сприйняття її селянами, податкової політики, економічних об'єднань селян, проблемам взаємовідносин селянства і влади у ці роки.

Г. Георгізов зазначає, що невдоволення політикою радянської влади висловлювали як бідні, так і заможні селяни. В основному антирадянські настрої виявлялися в побутових розмовах селян [8, с. 65-66].

Податкове законодавство, на думку В. Лазуренка, було розроблено таким чином, що основний податковий тягар лягав саме на активну, передову частину українського селянства. Комітети незаможних селян контролювали виконання заможними селянами продподатку. Посилення податкового тиску на господарства заможних селян продовжувалося і в другій половині 1920-х рр. [9, с. 33].

У монографії О. Ганжі досліджено історію українського селянства у період становлення та утвердження тоталітарного режиму в СРСР. Особливу увагу приділено протистоянню селянства та режиму, реалізації радянської політики в усіх сферах селянського життя [7, с.187].

На прикладі запровадження НЕПу у Волинської губернії можна виділити думку І. Власюка про те, що головною проблемою при здійсненні землеустрою була недостатня фінансова підтримка з боку держави. З іншого боку, селяни прагнули створювати переважно дореволюційні форми землекористування – хутори й відруби [6, с. 81].

Проведений С. Марковою аналіз селянських скарг вказує на зростання незадоволення їх новою податковою політикою радянської влади, тому селяни в Україні вирішували цю проблему шляхом дроблення великих господарств; також були змушені підрубляти у містах [10, с. 204].

І. Фареній, аналізуючи розвиток кооперативного руху в Україні в цей період, дійшов висновків, що в усіх регіонах, галузях кооперативної діяльності, практично на всіх рівнях кооперативної системи УСРР існував безпосередній генетичний зв'язок із дорадянським минулим [12, с. 65].

Як показують висновки Л. Скотнікової, у період НЕПу і пізніше аграрний сектор України розглядався не як складова її економіки, а насамперед як частка аграрного сектора всієї тодішньої держави [11, с. 14].

Отже, джерельна база дослідження представлена інформацією у низці архівних документів та періодичних видань, що допомагають всебічніше розкрити характер відносин між владою та селянством у період НЕПу. Щодо сучасної історіографії проблеми дослідження, необхідно зазначити, що дослідники сьогодні аналізують маловідомі чи раніше заідеологізовані аспекти цих відносин, намагаючись дати їм об'єктивну оцінку.

Список використаних джерел та літератури:

1. ДАЖО (Держархів Житомирської області). Ф. Р. 12. Оп. 1. Спр. 2. Постанови, циркуляри ВУЦВК, РНК УСРР, міністерства внутрішніх справ та відділу управління Волинського губвиконкому. 491 арк.

2. ДАЖО. Ф. Р. 28. Оп. 1. Спр. 1122. Звіт та матеріали до нього про економічне становище губернії. 550 арк.
3. ДАЖО. Ф. Р. 28. Оп. 6. Спр. 70. Відомості про хід надходження єдиного сільськогосподарського податку, кошториси на будівництво приміщень та звіт про роботу Ляховецького райвиконкому. 51 арк.
4. *Радянська Волинь*. №95 (1549). 13 серпня 1927 р.
5. Советская деревня глазами ВЧК–ОГПУ–НКВД. 1918-1939. Документы и материалы. В 4-х т. / Т. 2. 1923-1929 / Под ред. А.Береловича, В.Данилова. Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2000.1168 с.
6. Власюк І. М. Проблеми землеустрою селянських господарств Волинської округи у період нової економічної політики (1921-1928 рр.). *Волинські історичні записки: Збірник наукових праць*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. Т. 8. С. 75-81
7. Ганжа О. Українське селянство в період становлення тоталітарного режиму (1917-1927 рр.). Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2000. 208 с.
8. Георгізов Г. М. Українське селянство доби непу: динаміка політичних настроїв та свідомості. Черкаси : ФОП О. Ф. Нечитайло «Поліграфічний центр», 2016. 133 с.
9. Лазуренко В. М. Радянське фермерство як альтернатива сталінській колективізації. *Чорноморський літопис*. 2013. Вип. 7. С. 24-31.
10. Маркова С. В. Суспільно-політичні зміни в українському селі у контексті формування комуністичної системи (1917-1933 рр.): дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01. Кам'янець-Подільський, 2015. 534 с.
11. Скотнікова Л.С. Аграрні відносини в українському селі у 20 - 30 роках ХХ століття: Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01; НАН України. Ін-т історії України. Київ, 2000. 19 с.
12. Фареній І. А. Кооперація доби НЕПу: невігдана історія походження. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Гуманітарні науки*. 2013. Вип. 11. С. 60-66.

Олександр Левковський,
здобувач II курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
історичного факультету
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(науковий керівник: к. і. н., доц. **Г. А. Міщук**)

СВІДЧЕННЯ ОЧЕВИДЦІВ ГОЛОДОМОРУ ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

Дуже важливу і основну групу джерельної бази при дослідженні теми Голодомору в Україні становить свідчення людей, які пережили цю трагедію. Відтворюючи життєвий досвід кожної конкретної людини, свідка трагедії, можна не лише показати справжні масштаби людського горя, але й підтвердити або розширити офіційну документальну базу досліджень. Суб'єктивний момент, безперечно, присутній в таких свідченнях, люди з тих чи інших причин можуть гіперболізувати деякі моменти своїх переживань, вчинків своїх родичів чи сусідів. Однак і в інших джерелах присутній суб'єктивний підхід укладача офіційних документів.

Своєрідність ситуації, відтвореної у свідченнях – спогадах очевидців, дозволяє здійснити неупереджений підхід до оцінки її об'єктивності та